

ઘોરણી : 12

ગુજરાતી

પાઠ : 21

અનુરૂપને ગૃહિત્યાએ
સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

- (1) અનુરૂપને 'નથી' શબ્દના અર્થની સમજ ક્યારે પડી?
- અનુરૂપની માતા તરફથી પહેલી વાર 'નથી' શબ્દ સંબંધ્યો ત્યારે તેને 'નથી' શબ્દના અર્થની સમજ પડી.

(2) અનુરૂપ અને તેના મિત્રો કઈ રમતમાં લીન થઈ ગયા હતા?

➤ અનુરૂપ અને તેના મિત્રો લખોટાની રમતમાં લીન ગયા હતા.

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) 'બિરંજ' બનાવવાની પ્રક્રિયા અંગેની ચર્ચાનું વાતાવર્તીમાં શું મૂલ્ય

છે?

- 'બિરંજ' બનાવવાની પ્રક્રિયા પર અનુરૂપ અને તેના મિત્રોમાં ચર્ચા નીકળી. દરેકે પોતપોતાની જાણકારી પ્રમાણે બિરંજ ક્યાંથી ઉત્પન્ન થતો હશે એના પર તુક્કા લગાવ્યા. હકીકતમાં કોઈ જ જાણતું નહોતું કે બિરંજ કેવી રીત બને છે.

આ ચર્ચામાંથી એટલું સમજાય છે કે આ
કુમારોને જીવન અને જગત કેમ ચાલે છે તેની સમજણ
જ નહોંતી, એટલે 'બિરંજ' બનાવવાની પ્રક્રિયા અંગેની
ચર્ચાનું વાતાવરણ કેવળ વિનોદ સિવાય બીજું કોઈ મૂલ્ય
નથી.

(2) અનુરૂપે કુળમદને નિર્મલ કરવા શું કર્યું?

- અનુરૂપે કુળમદને કારણે વધો સુધી ઉપાલિની સેવાઓ લીધી હતી. ઉપાલિની નિમોહિતાને જોઈને, અનુરૂપે ભગવાન બુદ્ધને સૌથી પહેલાં તેને પ્રક્રજ્ઞા આપવા નિવેદન કર્યું, જેથી ઉપાલિને દંડવત્ કરી, એની સેવા કરીને, પોતાના કુળમદને નિર્મલ કરી શકાય. શ્રમણજીવનનું એ પૂર્વસોપાન છે એવું અનુરૂપે અનુભવ્ય.

(3) ઉપાલિને પ્રથમ પ્રવ્રજ્યા આપવાનો આગ્રહ શા માટે રખાયો?

► પ્રવ્રજ્યા માટે નીકળેલા સૌ રાજકુમારોએ પોતાનાં આભૂષણો ઉતારી તેમના વધોના પરિચારક ઉપાલિને આપ્યાં, જે એની આજીવિકા માટે પૂરતાં હતાં, પરંતુ ઉપાલિએ વિચાર્યું કે અપરંપાર વૈભવમાં આગોટતા આવા રાજકુમારો સર્વસ્વનો ત્યાગ કરીને લિક્ષુ બનવા નીકળી પડ્યા છે.

તો મારા જેવા સામાન્ય માણસે ઘરબારનો મોહ શો
રાખવો? એટલે એણે એ આભૂષણની પોટલી એક ઝડની
ડાળી પર લટકાવી અને રાજકુમારો સાથે પ્રવૃજ્યા લેવા
તૈયાર થયો હતો. એક સામાન્ય માણસ એવા ઉપાલિની
નિર્મોહિતા જોતાં ઉપાલિને પ્રથમ પ્રવૃજ્યા આપવાનો
આગ્રહ રખાયો.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

(1) ઉપાલિનું રેખાચિત્ર આલેખો.

- ઉપાલિ શાક્યકુમારોનો પરિચારક હતો. શાક્યકુમારોએ કપિલવસ્તુનો સીમાડો વટાવતાં પહેલાં પોતાનાં આભૂષણો ઉતારી ઉપાલિને આપ્યાં અને તેને પાછા વળી જવા કહ્યું. આટલાં આભૂષણો તેની આજીવિકા માટે પૂરતાં હતાં.

ઉપાલિ નિષાવાન પરિચારક હતો. પાછા
વળતાં તેણે વિચાર્યું કે પોતે નગરમાં પહોંચશે ત્યારે
તેને એકલો જોઈને શાક્યો એમ વિચારશે કે આ
અધમ ઉપાલિ કુમારોને મારી નાખી તેમનાં આભૂષણો
લઈને નાસી આવ્યો છે. ઉગ્ર સ્વભાવના આ કુમારો
સાચી હકીકત જાણ્યા વગર તેને ત્યાં જ પૂરો કરી
નાખશે.

ઉપરાંત ઉમદા વિચારના ઉપાલિને થયું કે
અપરંપાર વૈભવમાં આળોટતા રાજકુમારો સર્વસ્વનો ત્યાગ
કરી લિક્ષુ બનવા નીકળી પડ્યા હોય તો તેના જેવા
સામાન્ય માણસે ઘરબારનો શો મોહ રાખવો? ઉપાલિ સાચા
અર્થમાં નિમોહી હતો. તેણે આભૂષણની પોટલી એક આડ
પર લટકાવી. પછી ત્યાંથી પાછા ફરીને નિમોહી ઉપાલિ
રાજકુમારોની સાથે પ્રવ્રજ્યા લેવા તેમની સાથે જોડાઈ ગયો.

તની આવી ઉચ્ચ ત્યાગભાવનાથી પ્રભાવિત
થઈને કુમારોએ ઉપાલિને પોતાની સાથે લીધો અને તેને
સૌપ્રથમ દીક્ષા આપવાની ભગવાન બુદ્ધને વિનંતી કરી.
ઉપાલિની વફાદારી, નિષ્ઠા અને ત્યાગભાવનાને કારણે તે
રાજકુમારોના આદરને પાત્ર બન્યો.

(2) અનુરૂપનો ગૃહત્યાગ' વાર્તાનો ધ્વનિ સ્પષ્ટ કરો.

➤ 'અનુરૂપનો ગૃહત્યાગ' વાર્તા ભગવાન ગૌતમ બુદ્ધના
પિત્રાઇ શાક્ય રાજકુમાર અનુરૂપની છે. સુખવૈભવમાં
ઉછરેલા અનુરૂપે જીવનમાં 'નથી' એવો શબ્દ ક્યારેય
સાંભળ્યો નહોતો. બિરંજ સુવર્ણના પાત્રમાં રંધાય છે અને
તેમાં જ બને છે એવું બાલિશ અનુમાન કરનાર અનુરૂપ
પ્રવ્રજ્યા લે એ અકલ્પનીય ઘટના છે.

પ્રવ્રજ્યા લેતાં પહેલાં તને અનેક કસોટીમાંથી
પસાર થવું પડે છે. એમાં એ સફળ થાય છે. તેમની
સાથે તેમનો પરિચારક ઉપાલિ પણ આભૂષણોનો મોહ
છોડી પ્રવ્રજ્યા લેવા તેમની સાથે ચાલી નીકળ્યો.
ઉપાલિની આ ત્યાગભાવનાને જોઈ સૌ રાજકુમારોએ
ભગવાન બુદ્ધને ઉપાલિને સૌપ્રથમ દીક્ષા આપવાની
વિનંતી કરી. તેની સેવા કરવાની છઢા વ્યક્ત કરી.

રાજકુમારોની આ નિરલિમાની વૃત્તિથી તથાગતે
પ્રસંગ થઈ ઉપાલિને પ્રથમ દીક્ષા આપી. રાજકુમારોએ એ
નવા લિક્ષુને વંદન કર્યા, તેના શ્રમણને યોગ્ય પરિચય
કરી ને પછી તેમણે પ્રવ્રજ્યા લીધી. મક્કમ મનોબળ, દૃઢ
શ્રદ્ધા, સંસારીજીવન પ્રત્યે અનાસક્તિ, નિર્મોહીપણું,
નિરલિમાનીપણું, જેવા ગુનો એ પ્રવ્રજ્યા લેવા માટે અતિ
મહત્વના છે. તે આ મુખ્ય છ્વનિ છે.

Thanks

For watching